

# Rassenstrijd

**Octrooi aanvragen op eigenschappen van planten kan straks niet meer, als het aan de Tweede Kamer ligt. Want octrooien belemmeren de innovatie, zeggen velen. Of zijn octrooien onmisbaar als bescherming van het intellectueel eigendom?**

TEKST MARION DE BOO ILLUSTRATIE IEN VAN LAANEN FOTOGRAFIE JACQUELINE DE HAAS

**W**ereldwijd wordt jaarlijks voor zo'n 3 miljard euro aan groentezaden verhandeld, in een markt met een tiental grote spelers, waaronder drie grotere Nederlandse veredelingsbedrijven. Die markt veranderde sterk toen bedrijven in 2004 niet langer alleen op nieuwe methoden en technieken octrooi konden aanvragen, maar ook op levend materiaal. Inmiddels zijn in Europa zo'n 150 octrooien op eigenschappen van groenten verleend of aangevraagd. Zo gelden octrooien op resistentie tegen mozaïekvirus in paprika en op bladluisresistentie in sla. Voor die tijd gold het zogeheten kwekersrecht, waarbij plantenveredelaars bestaande rassen vrij mochten gebruiken in kruisingen om nieuwe rassen te vormen.

'Het octrooirecht maakt ons werk bijzonder gecompliceerd', zegt directeur Ben Tax van veredelingsbedrijf Rijk Zwaan, een groot familiebedrijf in De Lier. 'Soms ben je al ver gevorderd met een veredelingsprogramma als je ontdekt dat op een van de gebruikte kruisingsouders een octrooiaanvraag rust, want zo'n octrooiaanvraag wordt niet meteen publiek. En daarna kan het nog jaren duren voordat duidelijk wordt of die octrooiaanvraag wordt verleend. Dat betekent jarenlange onzekerheid. Daarna moet je gaan onderhandelen over de voorwaarden van een eventuele licentie, een vergunning om er toch gebruik van te mogen maken, en soms eist de octrooihouder zeer hoge royalty's. Je weet dus niet meer van tevoren welke planten je nog als kruisingsouders kunt gebruiken.'

De Tweede Kamer vraagt daarom aan staatssecretaris Bleker van Landbouw om maatregelen, ook in Europees verband, zodat veredelaars al het materiaal weer net als vroeger vrij in hun kruisingsprogramma's kunnen gebruiken; de zogeheten brede kwekersvrijstelling. 'Die vrijstelling is van groot belang om monopolisering tegen te gaan en de wereldvoedselvoorziening veilig te stellen', vindt Tax.

## TERUGVERDIENTIJD TE KORT

Niet iedereen deelt deze zienswijze. 'Het octrooirecht heeft in de plantenveredeling een heel belangrijke functie, vooral om innovaties die breed kunnen worden toegepast te beschermen', zegt Gerard Meijerink, external relations manager van Syngenta, een multinational die onder meer het veredelingsbedrijf Zaadunie in Enkhuizen heeft overgenomen. 'Als je een waardevolle nieuwe ziekteresistentie hebt gevonden, waar je misschien wel twintig jaar aan hebt gewerkt en die commercieel erg interessant is, dan kan die eigenschap binnen drie tot vier jaar in alle commerciële rassen van concurrenten zitten', zegt Meijerink. 'Dan is je terugverdientijd te kort. In zo'n geval is het octrooirecht heel geschikt. Daarom zijn wij voorstander van het octrooieren van planteigenschappen, mits ze echt innovatief zijn; sommige octrooien die tien tot vijftien jaar terug werden toegekend, zouden vandaag de dag niet meer als innovatief worden aangemerkt.'

Eind mei debatteerde de Tweede Kamer

met staatssecretaris Bleker van Landbouw over aanpassing van het octrooirecht. Het Wageningse rapport *Veredelde Zaken*, dat werd gemaakt in opdracht van het toenmalige ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) droeg veel stof aan voor het Kamerdebat. 'Het grote aantal octrooiaanvragen werkt remmend op de innovatie', zegt Niels Louwaars van het Centrum voor Genetische Bronnen Nederland, onderdeel van Wageningen UR (CGN), en medeauteur van het rapport. 'Plantenveredelaars zouden zo langzamerhand meer juristen dan kwekers in dienst moeten nemen.' Staatssecretaris Bleker zegde de Tweede Kamer toe dat de Nederlandse Octrooiwet zal worden aangepast. Daarnaast zal hij Europees overleg voeren om na te gaan of de uitgebreide kwekersvrijstelling in de EU geïmplementeerd kan worden. Die houdt in dat veredelaars met bestaande rassen vrij mogen kruisen en dit materiaal ook vrij mogen vermarkten.

'Onze studie laat zien dat het octrooirecht, samen met de technologische ontwikkelingen in de biologie, bijdraagt aan de huidige concentratie in de plantenveredelingssector en een bedreiging vormt voor toekomstige innovatie', zegt Louwaars. 'Vooral het huidige gebruik van het octrooirecht, wat uitmondt in grote aantallen octrooien met een grote reikwijdte, schept problemen.' Het Wageningse rapport beveelt aanpassing van wet- en regelgeving aan, verhoging van de kwaliteit van octrooien en betere omgang >



met octrooien. 'We zijn blij dat Bleker daarin meegaat', aldus Louwaars. 'Ook Frankrijk en Duitsland kennen al een kwekersvrijstelling. Concurrentie en rentabiliteit van de veredelingssector zijn cruciaal voor de duurzaamheid van de voedingsketen. Boeren en tuinders – ook in ontwikkelingslanden – hebben belang bij concurrentie in de markt voor zaaizaad en plantgoed.'

'Als de Nederlandse Octrooiwet wordt aangepast, zoals Bleker heeft toegezegd, kunnen verdelers geïmporteerd materiaal straks weer vrij in hun kruisingen gebruiken', zegt Anke van den Hurk van brancheorganisatie Plantum. 'Maar met een beperkte kwekersvrijstelling blijft een licentie vereist om de hieruit voortkomende rassen te kunnen

#### **BEN TAX,**

directeur veredelingsbedrijf  
Rijk Zwaan

**'Je weet niet meer van tevoren welke planten je nog kunt gebruiken'**



commercialiseren, dus daarmee zijn we er nog niet. Overigens zijn wij voorstander van patenten voor bescherming van innovatieve technieken of methoden. Maar biologisch materiaal moet vrij beschikbaar blijven voor veredeling.' Volgens Van den Hurk heeft het nut van zo'n brede kwekersvrijstelling zich sinds de jaren veertig bewezen. 'Onze bewindslieden moeten nu voor het Nederlandse standpunt draagvlak zoeken bij Europese collega's, want onze leden zijn internationale bedrijven.'

#### **POLITIEK IS AAN ZET**

'Veredeling is de basis van de voedselvoorziening', voegt Tax toe. 'Een handjevol bedrijven heeft nu een groot marktaandeel in de veredeling. Het is heel belangrijk dat er genoeg concurrentie en genoeg biodiversiteit overblijft. Het kwekersrecht staat daarvoor garant. Onze sector is groot geworden dankzij het kwekersrecht. Dat biedt voldoende bescherming van de plantenrassen. Bij de totstandkoming van de EU biotechnologierichtlijn, die het eind jaren negentig in Europa mogelijk maakte eigenschappen van planten te octrooieren, is onderschat dat de aanvraag van octrooien op planteigenschappen door veredelingsbedrijven zo'n omvang zou nemen. De Wageningse hoogleraar Rudy Rabbinge, destijds PvdA-senator, heeft daar nog voor gewaarschuwd. De politiek is nu aan zet.'

Met de nieuwste moleculaire technieken halen grote maïsveredelingsbedrijven nu al elk nieuw op de markt verschijnend maïs-ras door de DNA-scanner om te controleren of er misschien DNA uit hun eigen bedrijf in zit, dat zijzelf hebben geïmporteerd. In zo'n geval volgen schadeclaims. Louwaars: 'Uit angst dat het door iemand geïmporteerd is, durven kwekers bij hun kruisingen geen vreemd kruisingsmateriaal meer te gebruiken. Ze blijven steken in hun eigen genenpool en dan kom je niet vooruit, dat remt de innovatie. Overigens worden octrooibureaus nu wat terughoudender met het toekennen van octrooien met een brede reikwijdte.'

Grote verdelingsbedrijven investeren 15 tot 25 procent van hun omzet in onderzoek en ontwikkeling. Nieuwe plantenrassen zijn gemiddeld 3 tot 7 jaar succesvol, totdat een opvolger verschijnt die nóg beter voldoet aan de eisen van producent en consument. In die korte tijd



#### **GERARD MEIJERINK,**

external relations manager  
veredelingsbedrijf Syngenta

**'Wij zijn voor het octrooieren van planteigenschappen, mits ze echt innovatief zijn'**





**ANKE VAN DEN HURK,**  
Senior beleidsmedewerker  
brancheorganisatie Plantum

**'Biologisch materiaal moet  
vrij beschikbaar blijven voor  
veredeling'**



moet de plantenveredelaar zijn investeringen terugverdienen

Een octrooi wordt verleend voor twintig jaar, te rekenen vanaf het moment van aanvraag. Maar volgens Syngenta gaat de terugverdientijd voor de kweker soms pas tien jaar later in, als het eerste ras met de geotrooieerde eigenschap op de markt komt. In de praktijk wordt een octrooi zo vroeg mogelijk aangevraagd, soms nog voordat de eerste proefkruisingen zijn gemaakt. Dat is een groot verschil met het kwekersrecht dat 25 jaar van kracht is vanaf het op de markt komen van een nieuw ras.

### HELDERE SPELREGELS

Volgens Meijerink van Syngenta is een goede octrooibescherming dan ook cruciaal voor innovatie in vele sectoren en vooral ook voor de topsectoren Voeding (Agri/Food) en Tuinbouw die de spil moeten gaan vormen van de Nederlandse innovatie. 'Innovatie heeft de stimulans van goede octrooibescherming nodig om de jaarlijks terugkerende hoge investeringen te kunnen blijven doen. Bij Syngenta investeren wij jaarlijks ruim 1 miljard dollar in onderzoek en ontwikkeling. Wij zoeken naar een oplossing onder het motto *Free access, but no access for free*. Je moet rassen vrij kunnen gebruiken om ermee te kruisen, maar als je ze op de markt brengt, moet je voor de gebruikte patenten betalen. Daarvoor moeten heldere spelregels gelden zodat partijen weten waar ze aan toe zijn – nu zijn de onderhandelingen tussen veredelaar en patenthouder vaak tijdrovend. Overigens is de mogelijkheid om innovaties via het octrooirecht te beschermen en daarmee onder-

zoeksgelden terug te verdienen ook voor universiteiten en instituten een interessante inkomstenbron.'

Volgens directeur Tax van Rijk Zwaan is octrooirecht echter beslist niet nodig om de inkomsten van veredelaars veilig te stellen. 'Juist onder het kwekersrecht is de veredelingssector de afgelopen zeventig jaar heel winstgevend geweest, dat systeem heeft zichzelf bewezen. Bovendien kunnen we onze rassen tegenwoordig steeds sneller en gericht veredelen dankzij de vooruitgang in de biotechnologie. De ontwikkelingstijd van een ras is gedaald van tien tot twintig jaar naar zes tot twaalf jaar. Goede toepassing van de biotechnologie maakt ons werk niet duurder, maar juist goedkoper.' ■

**NIELS LOUWAARS,**  
Senior beleidsmedewerker CGN

**'Plantenveredelaars moeten bijna meer  
juristen dan kwekers in dienst nemen'**



### TUSSEN KWEKERSRECHT EN OCTROOIRECHT

Eind jaren negentig werd het in Europa mogelijk eigenschappen van planten te octrooieren. Nederland heeft als laatste land in 2004 met dit octrooirecht ingestemd. Voorheen gold het kwekersrecht, waarbij ontwikkelde rassen vrij mogen worden gebruikt voor de ontwikkeling van nieuwe rassen.

Na jarenlange discussie zegde staatssecretaris Bleker van Landbouw eind mei toe de Nederlandse octrooiwet aan te passen; met een beperkte kwekersvrijstelling mogen nieuwe plantenrassen weer vrij ontwikkeld worden. Maar om de nieuwe rassen op de markt te brengen moet de kweker alsnog een licentie aanvragen bij de octrooihouder van aanwezige eigenschappen. De Tweede Kamer heeft daarom om een brede kwekersvrijstelling gevraagd, zodat veredelaars met bestaande rassen niet alleen vrij mogen kruisen, maar het materiaal vervolgens ook vrij op de markt mogen brengen.